

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету «Одеська політехніка»
Міністерства освіти і науки України
за спеціальністю 281
«Публічне управління та адміністрування»
доктору наук з державного управління,
професору Колісніченко Н.М.

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, кандидата наук з державного управління, доцента, доцента кафедри суспільно-гуманітарних наук Навчально-наукового інституту публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка» Яценка Володимира Архиповича на дисертацію Чорниша Юрія Івановича «Механізми публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця», подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Національного університету «Одеська політехніка» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

1. Актуальність теми дисертації, зв'язок із науковими програмами, темами

Дисертаційна робота Чорниша Юрія Івановича на тему «Механізми публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця» є актуальною, адже сучасний етап розвитку України характеризується глибокими суспільно-політичними трансформаціями, зумовленими процесами європейської інтеграції, реформуванням системи державного управління, децентралізацією влади, цифровізацією публічних послуг та необхідністю забезпечення ефективного функціонування державних інституцій в умовах воєнних викликів і післявоєнного відновлення. У цих умовах особливої ваги набуває людський фактор публічного управління, а саме – професійна відповідальність державного службовця як визначальний чинник результативності управлінських рішень, якості публічних послуг і рівня довіри громадян до органів влади.

Формування професійної відповідальності державних службовців сьогодні виходить за межі традиційного розуміння дисциплінарної або правової відповідальності. Воно розглядається як комплексна управлінська категорія, що поєднує професійну компетентність, дотримання етичних стандартів, орієнтацію на публічний інтерес, підзвітність суспільству, здатність приймати обґрунтовані рішення та нести відповідальність за їх наслідки. Саме такий підхід відповідає сучасним європейським принципам належного врядування (Good Governance), які передбачають відкритість, прозорість, ефективність, доброчесність і сервісну спрямованість діяльності публічної адміністрації.

Актуальність дослідження посилюється необхідністю імплементації в Україні європейських стандартів державної служби, зокрема рекомендацій програми SIGMA, положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також реалізації національних стратегічних документів у сфері реформування державного управління. Вказані процеси потребують створення дієвих механізмів публічного управління, спрямованих на формування професійної відповідальності як системної характеристики діяльності державного службовця, а не лише індивідуальної якості особи.

Разом із тим, сучасна практика функціонування державної служби в Україні свідчить про наявність низки проблем: недостатню узгодженість між системою професійної підготовки та реальними потребами органів влади, формалізм у процедурах оцінювання результатів службової діяльності, потребу в посиленні інституційних механізмів доброчесності, мотивації та управління людськими ресурсами. Це зумовлює необхідність наукового осмислення та розроблення комплексних організаційно-правових, інституційних і управлінських механізмів, які забезпечуватимуть цілеспрямоване формування професійної відповідальності державних службовців.

Наукова актуальність теми визначається також недостатнім рівнем її комплексного опрацювання у вітчизняній науці публічного управління.

Наявні дослідження здебільшого зосереджені на окремих аспектах державної служби, етики чи кадрової політики, тоді як питання формування професійної відповідальності як результату системного управлінського впливу потребує подальшого теоретичного обґрунтування та практичної конкретизації.

Таким чином, дослідження механізмів публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця є своєчасним і соціально значущим, оскільки спрямоване на підвищення інституційної спроможності держави, удосконалення кадрової політики публічної служби та забезпечення її відповідності європейським стандартам професіоналізму, доброчесності та підзвітності.

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної теми кафедри публічного управління та землеустрою Класичного приватного університету «Формування ефективних механізмів управління в публічній сфері в умовах суспільної нестабільності» (Реєстраційний №0124U000811), в якому автор в якості виконавця опрацьовував концептуальні та практичні підходи щодо механізмів публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця в Україні.

Таким чином, дисертаційне дослідження Чорниша Юрія Івановича «Механізми публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця» вирізняється високим рівнем актуальності, що обумовлено масштабними змінами, які відбуваються у сфері підготовки державних службовців, зокрема формуванням механізмів професійної відповідальності державного службовця.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені в дисертації Чорниша Юрія Івановича, вирізняються високим рівнем аргументованості, внутрішньої логічності та відповідності сучасним науковим підходам публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця. Ґрунтовність проведеного дослідження забезпечена

комплексним використанням широкого спектра теоретичних і методологічних джерел, залученням національного законодавства, міжнародних нормативних документів, аналітичних матеріалів, а також широким масивом наукових публікацій із зазначеної проблематики.

Обґрунтованість наукових положень забезпечена системним аналізом теоретико-методологічних засад публічного управління та державної служби, ґрунтовним розкриттям сутності правових, організаційних, інституційних і кадрових механізмів формування професійної відповідальності державних службовців, а також комплексним порівняльним аналізом національного та зарубіжного досвіду впровадження сучасних підходів до розвитку професійної етики, компетентнісного управління персоналом і підвищення якості публічної служби. Автор послідовно демонструє здатність до критичного осмислення існуючих наукових підходів, пропонує власні уточнення й узагальнення, що підвищує наукову новизну та достовірність отриманих результатів.

Висновки дисертації підтверджуються внутрішньою логікою дослідження, узгодженістю отриманих результатів із поставленими завданнями, а також застосуванням комплексу наукових методів, зокрема аналізу й синтезу, системно-структурного підходу, моделювання, порівняльного аналізу та узагальнення.

Особливу наукову цінність становить розроблена автором концептуальна модель публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця, яка характеризується високим рівнем теоретичного обґрунтування та відображає цілісне бачення механізмів її становлення й розвитку в системі державної служби.

Сформульовані у дисертації рекомендації мають прикладний характер, відповідають актуальним потребам модернізації державної служби України та узгоджуються з європейськими інтеграційними орієнтирами розвитку публічного управління. Їх практична доцільність підтверджується аналізом сучасного стану кадрової політики, виявлених проблем і бар'єрів, а також

урахуванням можливостей адаптації кращих міжнародних практик.

Факт упровадження окремих результатів дослідження, засвідчений відповідними документами, додатково підтверджує достовірність отриманих висновків і практичну значущість запропонованих положень. Загалом ступінь обґрунтованості положень і висновків дисертації є достатньо високим, а отримані результати – науково переконливими, коректними та методологічно виваженими. Робота відзначається цілісністю, логічною структурою та відповідністю сучасним вимогам до дисертаційних досліджень зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

3. Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у всебічному теоретико-методологічному обґрунтуванні та подальшому розвитку механізмів публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця. У дисертації вперше комплексно обґрунтовано модель публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця, функціонування якої передбачає структурний вимір (суб'єкти управління, механізми управління, критерії ефективності) і діяльнісно-процесуальний вимір (взаємодія суб'єктів публічного управління, оцінювання сформованості професійної відповідальності, корекція механізмів публічного управління).

Удосконалено статусний підхід до поняття «державний службовець», що дозволило виділити складові соціального статусу державного службовця: адміністративно-правовий, морально-етичний, професійно-компетентнісний, які визначають професійну відповідальність державного службовця як представника держави, що здійснює діяльність в інтересах суспільства.

Виділено критерії ефективності публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця, які визначають рівень сформованості професійно-правової, професійно-етичної і професійно-компетентнісної відповідальності на рівні загальної (суспільно корисної), спеціальної і конкретної соціальної ефективності в кількісній і якісній оцінці

та визначено напрямки підвищення ефективності механізмів публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця: формування моделі публічного управління на основі принципів належного врядування («*Good Governance*»); професіоналізація державної служби з урахуванням світового і європейського досвіду; адаптація державної служби до вимог ЄС; модернізація системи управління персоналом в державній службі; формування ефективної системи протидії корупції.

Подальшого розвитку набули наукові положення щодо визначення потенціалу сучасних моделей публічного управління і впровадження їх принципів в національну систему державного управління і державну службу, визначаючи сутність професійної відповідальності державного службовця. Автором виокремлено євроінтеграційні орієнтири формування професійної відповідальності державного службовця в контексті модернізації державної служби України, що спрямовані на формування ефективної моделі державної служби, професіоналізацію державних службовців і унормування і регламентацію професійної етики в державній службі.

У цілому результати дисертаційного дослідження становлять новий науковий внесок у розвиток теорії та практики публічного управління щодо питань формування професійної відповідальності державного службовця і створюють методологічне підґрунтя для модернізації кадрової політики України відповідно до сучасних світових тенденцій та європейських інтеграційних вимог.

4. Значення роботи для науки, практики та суспільства

Дисертаційне дослідження має вагоме значення для розвитку науки публічного управління та адміністрування, а також для вдосконалення практики державного управління у сфері формування професійної відповідальності державних службовців в Україні. Його наукова цінність полягає в обґрунтуванні сучасного теоретико-методологічного підходу до публічного управління цим процесом, який інтегрує системні, процесні, ризик-орієнтовані та цифрові компоненти управління.

Запропоновані автором підходи розширюють наукові уявлення про взаємозв'язок інституційної спроможності, управлінських інновацій і державного регулювання, що сприяє подальшому розвитку теорії публічного управління та її практичному застосуванню в умовах модернізації державної кадрової політики й трансформації системи публічної служби.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання в діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування для вдосконалення механізмів публічного управління формуванням професійної відповідальності державних службовців. Результати дослідження можуть бути використані під час розроблення та оновлення нормативно-правових актів у сфері державної служби, професійного розвитку персоналу та забезпечення належних стандартів службової діяльності; при розробці програм підвищення кваліфікації та професійного навчання, спрямованих на розвиток етичної, управлінської та результативної складових професійної діяльності; у процесі запровадження інструментів внутрішнього контролю якості публічної служби, ризик-орієнтованого управління та підвищення інституційної спроможності органів влади; у діяльності закладів вищої освіти та центрів підготовки публічних службовців – для розроблення навчально-методичного забезпечення з питань професійної відповідальності, доброчесності та сучасних стандартів публічного управління.

Запропоновані підходи сприяють підвищенню ефективності управлінських рішень, зміцненню довіри громадян до державних інституцій, розвитку культури доброчесності та формуванню професійного корпусу державної служби, здатного діяти в умовах трансформацій, цифровізації та європейської інтеграції України.

Таким чином, дисертаційне дослідження має комплексну наукову, практичну й суспільну цінність, створює підґрунтя для подальших наукових розробок у сфері публічного управління та кадрової політики і може бути використане як методологічна база для модернізації державної служби в

Україні відповідно до сучасних глобальних тенденцій і стратегічних національних завдань.

5. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Під час опрацювання тексту дисертаційної роботи Чорниша Юрія Івановича не виявлено жодних порушень принципів академічної доброчесності. Дисертація містить коректне оформлені посилання на залучені джерела, вирізняється цілісним авторським стилем викладу та аргументованими власними висновками, а ключові результати підтверджені науковими публікаціями автора у фахових виданнях. Структура та зміст роботи засвідчують її самостійне виконання, належне застосування методологічних підходів і добросовісне використання наукових здобутків інших дослідників із дотриманням правил цитування.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Загальна характеристика дисертаційної роботи Чорниша Юрія Івановича є позитивною, проте окремі її положення потребують додаткового уточнення для підсилення наукової обґрунтованості та підвищення чіткості подання матеріалу.

1. У своїй дисертації у розділі 1 підрозділі 1.1 Ви представили авторське визначення поняття «державний службовець». Зокрема, ви стверджуєте, що «державний службовець – це громадянин України, який обіймає посаду в органі державної влади та наділений адміністративно-правовим, професійно-компетентнісним і морально-етичним статусом. Він діє як представник соціальної держави та в інтересах суспільства, має права та обов'язки, дотримання яких становить основу його професійної відповідальності – як юридичної, так і морально-етичної. Професійна діяльність державного службовця спрямована на підтримку та розвиток демократичного типу соціального управління». Які сильні сторони цього визначення Ви вважаєте ключовими та які потенційні обмеження або дискусійні аспекти воно може містити?

2. Значну увагу у своїй роботі Ви приділили питанню євроінтеграційних орієнтирів формування професійної відповідальності державного службовця в Україні. Зокрема, на с.75 зазначено, що розгляд цього питання здійснюється у трьох ключових напрямках: формування професійно-правової, професійно-етичної та професійно-компетентної відповідальності. Такий підхід дозволяє комплексно оцінювати готовність державних службовців до виконання службових обов'язків на засадах правової відповідності, етичних норм та професійної компетентності. На с. 77 зазначено, що в Європейському Союзі основними моделями організації державної служби є кар'єрна, посадова та змішана моделі, які визначають принципи підбору, просування та оцінювання персоналу. Кар'єрна модель акцентує увагу на розвитку службовця через систему кар'єрних ступенів і постійне підвищення кваліфікації, посадова – на професійному виконанні конкретної посадової функції без автоматичного просування, а змішана поєднує елементи обох підходів, забезпечуючи гнучкість управлінських процесів. Щодо нормативно-правового регулювання державної служби в ЄС, на с. 82 ви відзначаєте його двоступеневий характер: наднаціональний рівень, що визначається директивами, рекомендаціями та кращими практиками Європейського Союзу, які формують загальні стандарти державної служби для країн-членів, та національний рівень, на якому держави адаптують європейські принципи до власних правових і соціально-культурних умов. Така двохрівнева система дозволяє поєднувати універсальні європейські стандарти з національною специфікою, забезпечуючи ефективність, прозорість та підзвітність публічного управління. Скажіть, будь-ласка, наскільки доцільним є безпосереднє використання зарубіжних моделей оцінювання ефективності публічного управління в українських умовах?

3. У третьому розділі автором справді запропоновано напрямки підвищення ефективності механізмів публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця в Україні та запропоновано концептуальну модель публічного управління формуванням

професійної відповідальності державного службовця. Виходячи із визначення поняття «публічне управління», можна відзначити його багатоаспектність і багатосуб'єктність, де суб'єкти управління відрізняються за повноваженнями здійснення управлінської діяльності і впливу на прийняття управлінських рішень органу державного управління різних рівнів. Виділення суб'єктів публічного управління залежить від розуміння сутнісно-змістових особливостей моделі публічного управління, конституційно і законодавчо закріплених в Україні правових норм щодо публічного управління і теоретико-методологічної позиції дослідників і науковців, які вивчають дану проблему. Яким чином багатоаспектність і багатосуб'єктність публічного управління впливають на ефективність формування професійної відповідальності державних службовців в Україні?

7. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Дисертаційне дослідження Чорниша Юрія Івановича «Механізми публічного управління формуванням професійної відповідальності державного службовця» є цілісним, самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням, у межах якого автор успішно розв'язав важливе науково-прикладне завдання та переконливо обґрунтував теоретичну й практичну значущість отриманих результатів для сфери публічного управління та адміністрування. За структурою, змістовим наповненням, логічною послідовністю та рівнем наукової розробленості робота повністю відповідає вимогам, що висуваються до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Дисертація вирізняється високою актуальністю теми, комплексністю опрацювання теоретичних і практичних аспектів проблематики, методологічною коректністю та наявністю вагомих елементів наукової новизни. На підставі вищезазначеного можна констатувати, що дисертаційна робота Чорниша Юрія Івановича на тему: «Механізми публічного управління формуванням професійної відповідальності

державного службовця» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Чорниш Юрій Іванович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний рецензент:

кандидат наук з

державного управління, доцент,

доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук

Навчально-наукового інституту

публічної служби та управління

Національного університету

«Одеська політехніка»

Володимир ЯЦЕНКО

«22» березня 2026 року